

ПРИКАЗ IX КОНФЕРЕНЦИЈЕ О КУЛТУРНОМ НАСЛЕЂУ И
ЗБОРНИКА РАДОВА: КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ И ДРУШТВО
– (НЕ)РАВНОТЕЖА ТЕОРИЈЕ И ПРАКСЕ У КОНТЕКСТУ
ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА, ЕКОЛОГИЈЕ И ЗДРАВЉА

ИВАНА ВЕСКОВИЋ

У циљу сагледавања мултидисциплинарног приступа у процесу очувања културног наслеђа, као и улоге културног наслеђа у савременом друштву, Завод је организовао девету по реду конференцију, овог пута под називом *Културно наслеђе и друштво – (не)равнотежа теорије и праксе у контексту одрживог развоја, екологије и здравља*, која је истовремено обележила Дан Завода за заштиту споменика културе града Београда, 27. маја 2018. године. Одржавање Конференције и публикавање радова у зборнику омогућила је Градска управа Града Београда – Секретаријат за културу под покровитељством Секретаријата за културу Скупштине града Београда.

Овогодишњом темом желели смо да сагледамо становишта различитих актера, оних који се с наслеђем сусрећу на директан начин, попут институција које се баве заштитом културног наслеђа свакодневно, али и становишта оних који се с наслеђем сусрећу на индиректан начин, попут корисника споменика културе, инвеститора, компанија, школских установа, студената, ћака и туриста и других. Институционалан рад на очувању културног наслеђа, базиран на законским актима и стручним критеријумима вредновања, одликује пре свега рад конзерватора с власницима и корисницима културних добара, локалном заједницом, надлежним институцијама и струковним организацијама. Међутим, данас се све чешће сусрећемо с неравнотежом између основних принципа заштите, потреба друштва и дугорочног планирања о коришћењу наслеђа као потенцијалног економског ресурса, али и његовог утицаја на окружење. Један од разлога може

бити схватање заштите искључиво кроз примену мера техничке заштите на културним добрима, што имплицира да препознавање вредности и перцепције већине заинтересованих страна морају постати кључне за конзерваторску праксу у контексту одрживости културне баштине и њене будућности. Нека од питања из праксе формирала су и овогодишњу тему попут: Како достићи равнотежу између онога што чини физички и психолошки *здро* окружење у савременом друштву, чији је саставни део културно наслеђе? Да ли културна добра могу постати важан економски ресурс и колика је улога становништва у процесу урбане обнове и одрживог развоја? Да ли су становишта и перцепције локалног становништва о очувању културне баштине у светлу транзиционе политике, урбаних трансформација и савремених технологија, само део глобалне конзументске *сйварности*? Које су последице по културну баштину, а који су механизми превазилажења? Тема IX конференције представила је бројне стручне радове који су у свом фокусу приказали примере из праксе у домаћој и интернационалној средини.

Свечани део Конференције отворили су директорка Завода Оливера Вучковић и тадашњи градски менаџер Горан Весић, а потом су се скупу обратили помоћник министра културе и информисања Асја Драча Мунтеан, и помоћник министра заштите животне средине Биљана Филиповић-Ђушић. Скупу су присуствовали и представници Министарства за рад, запошљавање, социјална и борачка питања, државни секретар Негован Станковић и Милица Ђурић.

Радни део Конференције отворио је доцент Филозофског факултета Игор Борозан излагањем под називом *Београд, воде, приобаље и његови белези – између одрживог развоја и менталне хитијене*, у којем је указао на воду, приобаље и панораму као симболе културног трансфера. Посебан сегмент излагања био је посвећен белезима у пејзажу и простору као топосима сразмере и реда и њиховом потенцијалу у процесу одрживог развоја и културног контакта.

Радови су, према темама, били подељени у четири сесије: 1. *Културно наслеђе и одрживи развој*, модератор др Марина Павловић; 2. *Културно наслеђе и његови сећања*, модератор доцент Филозофског факултета Игор Борозан; 3. *Културно наслеђе и заштитна животно средина и здравља*, модератор, професор и кардиолог Клиничког центра др Предраг Митровић; 4. *Културно наслеђе, туризам и презентација кроз едукативне програме*, модератор Нада Живковић, етнолог Завода за заштиту споменика културе града Београда.

Прву сесију отворио је рад архитеката др Наташе Даниловић Христић и др Небојше Стефановића из Института за архитектуру и урбанизам Србије, под називом *Интегрална и континуирана урбана обнова места студија случаја: Арнеа, Халкидики, Грчка*, у којем су аутори на примеру урбаног насеља Арнеа, приказали систематски и континуирано спроведену анализу у процесу обнове места која се врши последње три деценије. Истакли су надлежности и значај међусекторске сарадње локалних власти и министарства, задужених за интегрално спровођење заштите културне баштине и развоја туризма, али и активно учешће локалног становништва.

Рад *Из модернизма у кич – Трансформација скопској социјалистичкој архитектонској наслеђа и 'Скопље 2014'*, др Кирила Пенушлиског, редовног професора историје уметности на Универзитету за аудио-визуелне уметности ЕСРА у Скопљу, истакао је реперне тачке модернистичке архитектуре у Скопљу током двадесетог века, а потом је изнео критичку анализу пројекта *Скопје 2014*.

Алекса Цигановић, архитекта конзерватор у Републичком заводу за заштиту споменика културе, и Раде Мрљеш, архитекта конзерватор у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, аутори су рада *Прилој о схватању 'одрживог развоја' у српској архитектури и конзерваторској пракси друге половине 20. века*, у којем су приказали ток развоја идеје и теорије *одрживог развоја* и *одрживости* током друге половине 20. века. У раду су дали и кратку анализу теоријско-историографског приступа схватању *одрживог развоја*,

као и ставове о *емпиријској* и *примењеној* одрживости у конзерваторској и пројектантској пракси.

Ана Радованац Живанов, истраживач конзерватор у Републичком заводу за заштиту споменика културе, у раду *Пренамена најуштинених железничких станица као вид очувања културног наслеђа у Србији и региону* приказала је зграде железничких станица у Србији и Европи и важност њиховог очувања и ревитализације, не само с аспекта очувања културне баштине већ и економског развоја (углавном) неразвијених локалних самоуправа и укључивања локалног становништва у развој туризма и угоститељства.

Зорана Ђорђевић, архитекта у Институту за мултидисциплинарна истраживања Универзитета у Београду, и Марија Драгишић, етнолог конзерватор у Републичком заводу за заштиту споменика културе, у раду *Принципи одрживог развоја у основи народног традиционализма* представиле су основна начела одрживог развоја у народном градитељству, уз осврт на феномен угоститељско-ту-

ристичких објеката с префиксом *етно*, кроз које локални предузетници, углавном без упоришта у културној баштини средине, често стварају искривљену слику о народном градитељству, лишене његових суштинских вредности.

Друга сесија била је посвећена културном наслеђу и просторима сећања па је у раду *Брестовачка бања – ексклузивни манифестациони простор кнеза Александра Карађорђевића*, Тијана Борић, доцент Факултета уметности Универзитета у Нишу, представила улогу и значај кнеза Александра Карађорђевића у урбаном преображају Брестовачке бање.

Олга Жакић, докторанд на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду, темом *Еволутивни монизам у Аустрији и Климова 'Медицина'* је кроз анализу композиције *Медицина* Густава Климта из 1901, дела серије од три слике, коју је наручило Министарство просвете за декорацију таванице Велике сале Универзитета у Бечу, указала на утицај

уметности, уметничког дела или уметнички обликованог простора на културну и менталну свест друштва, али и на значење медицинске науке у уметности почетком 20. века.

Дина Павић, историчар уметности – кустос у Кући легата у Београду, у раду *Лејати Пејира Лубарде као нов њросџор сећања* говорила је о излагању збирки меморијалног карактера у аутентичним амбијентима у којима су живеле историјски важне личности.

Љубица Радовановић, мастер историчар уметности и конзерватор у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, темом *Бојатиство њамћења* на примеру Тврђаве Мамула представила је културно добро Републике Црне Горе као атрактивну филмску локацију и уједно истакла важност препознавања културне баштине у филмској и телевизијској индустрији, која поред економског потенцијала уједно може бити снажан и подстицајан начин едукације и популаризације културног наслеђа.

Трећа сесија обухватила је четири рада која су се бавила културним наслеђем на примерима болничког и лечилишног градитељског фонда, али и кроз заштиту животне средине и екологије. Прво излагање представило је рад др Јелене Симић, доктора медицине и кустоса Музеја науке и технике, и др Снежане Тошеве, музејског саветника у Музеју науке и технике у Београду, под називом *Комплекс клиничког центара Србије: измене њросџорне целине и окружења у 20. веку и неоходносџ ревиџализације у 21. веку*, који је указао на резултате последњих истраживања и утицаја унутрашњег уређења стационарних здравствених установа и њиховог непосредног окружења, на исходе лечења болесника и на радну способност здравственог особља. Представила је и историјски развој Клиничког центра у Београду, уз осврт на његове споменичке вредности.

Други рад, под називом *Специјална болница бања Ковиљача њокреџач развоја и очувања бањског комплекса*, представиле су др Ксенија Стевановић, директорка Завода за заштиту споменика културе Ваљево, и Зорица Марковић, истори-

чарка уметности конзерватор. У њему су истакле важну улогу рада надлежне службе заштите у новонасталим условима развоја Бање, у циљу усаглашавања нових потреба и интереса инвеститора с очувањем аутентичности ове споменичке целине и њених здања.

Излагање др Злате Вуксановић-Мацура, научног сарадника Географског института „Јован Цвијић“ у САНУ, пример је синтезе културног наслеђа, социјалних потреба локалног становништва и еколошких вредности – објашњен на моделу Новог Ланарка у Шкотској, светски признатог културног добра. Ауторка је у свом раду *Нови Ланарк: уџоџија њод Унеско зашџиџиџом* изнела пример добре праксе и интегралног приступа, савремених принципа и метода обнове градитељског наслеђа, у духу препорука и смерница за заштиту културног и природног наслеђа.

Интердисциплинарност праксе презентована је радом Давида Бакића, дипломираног политиколога за међународне послове, и Драгана Ковачевића, дипломираног географа заштите животне средине, запослених у компанији „Даконта“ д. о. о. У *Криџеријумима за оцџну сџеџена уџроженосџи неџокреџних кулџурних добара од уџиџаја њуџеџа I и II реда* аутори су приказали један сегмент студије коју је ова фирма израдила за потребе ЈП „Путеви Србије“, под насловом: *Уџиџаја њуџеџа I и II реда на зашџиџиџена њприродна и кулџурна добра*.

Четврта и последња сесија, посвећена едукативним програмима и презентацијама културног наслеђа, указала је на значај популаризације културног наслеђа кроз различите пројекте и програме службе заштите са основним и средњим школама, факултетима и другим установама културе и образовања. Завод за заштиту споменика културу града Београда већ низ година успешно води пројекте: *Бео Кул Градска Тура*, о чему је говорила једна од ауторки пројекта Бојана Ибрајтер Газибара, историчарка уметности конзерватор (друга ауторка је Ксенија Ђирић, такође историчарка уметности конзерватор), и *Наслеђе за деџу* за основне школе, ауторки Ане Сибиновић, ет-

нолога конзерватора, и Слађане Милојевић, архитектонског техничара конзерватора. Потом је др Сара Станић Јовановић у раду *Културно наслеђе кроз образовне пројекте екскурзија – пример градске општине Сурчин* излагала о активностима културног центра најмлађе београдске општине – Сурчина. Докторанд Данијела Вићентијевић, самостални саветник у Министарству трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије, темом *Одрживо коришћење културног наслеђа у функцији развоја туризма: туристичка валоризација Маузолеја цркве на Ойленцу и Карађорђевог манастира са Ойленцем методом Хилари ду Крос* изнела је савремени начин евалуације туристичке понуде на примеру културне баштине. О новим методама и техникама конзервације као вида презентације и очувања културног наслеђа излагала је Мирјана Југовић, мастер конзерватор-ресторатор, у раду *Примена савремених конзерваторско-рестораторских метода у презентацији фреска*.

У духу вишегодишње праксе Конференција одржаних у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, на крају сваке сесије водиле су се дискусије, из којих се може закључити да – културно наслеђе мора бити интегративан део савременог друштвеног система, без обзира на његову (не)профитабилност, чији се економски потенцијал гради управо на синтези културних, здравствених, социолошких и еколошких вредности, а њихово очување на сарадњи различитих актера и учесника, конзерватора и заинтересованих страна. У том светлу, последњи сегмент IX конференције био је посвећен раду Удружења грађана „Старе куће Србије“, којем председава госпођа Катарина Вељковић, једна од власница споменика културе Дом породице Вељковић, а која је говорила о учешћу овог удружења у Асоцијацији европских историјских кућа у Бриселу. Удружење „Старе куће Србије“ сваке године представља Србију и националну културну баштину европском аудиторијуму захваљујући личној иницијативи чланова ове организације, која има сталну сарадњу с надлежним службама заштите широм Србије. О

томе је потом говорио и господин Ђорђе Павловић, власник споменика културе Дом породице Павловић, који у циљу промоције националне културне баштине сваке године у оквиру бројних градских манифестација отвара свој дом за ширу јавност и тиме указује на споменичке вредности једне приватне куће, у којој се данас налази културни центар са експонатима српског традиционалног фолклора и других предмета.

Закључак је да је IX Конференција приказала неминовност али и бенефит мултидисциплинарног приступа у раду службе заштите и успостављања јаче сарадње с приватним организацијама, компанијама и појединцима, у циљу превазилажења проблема у ери брзе трансформације градова. Истовремено, може се закључити да културно наслеђе кроз различите облике очувања и презентације може утицати на оплемењивање и других области друштвеног живота управо активнијом улогом становништва у пројектима урбане обнове и одрживог развоја материјалне и нематеријалне баштине, што имплицира социјално и економско оснаживање локалних заједница, осетљивих група, посебно социјално угрожених категорија.

Ивана И. Весковић,

историчар уметности

Завод за заштиту споменика културе

града Београда

ivana.veskovic@beogradskonasledje.rs